

1911

BJARNI

OG

JONAS

EFTIR
H.P.

Bjarni og Jónas.

Jeg hef verið í nokkrum vafa um, hvort af þessum höfuðskáldum jeg ætti að nefna fyr. Lengi var það nokkurs konar þjóðtrú, að Bjarni væri meira skáld en Jónas, líklega meðfram af því, að Bjarni var amtmaður; embættistignin, sem stundum getur orðið til að villa sjónir á manningum, studdi menn einmitt þar til rjetts skilnings. Á

síðari árum hafa heyrst raddir um, að Jónas muni hafa verið meira skáld en Bjarni, stundum ef til vill meðfram til að stríða einhverjum ættmönnum Bjarna. Og víst er um það, að miklu meir er Jónas nú lesinn, þó að oflitið kunnir menn eftir hann, og fari meira að segja nærri altaf rangt með annað eins kvæði og »Hvað er svo glatt«. Bæði eru þessi höfuðskáld vor í fremstu snillinga röð, þegar á alt er litið, og þýðingarlaust að metast um, hvor þeirra sje meiri; betra að reyna að skilja þá sem best, þar sem þeir komast hæst og láta göfuga oss þann anda, sem ennþá má segja

ad lifi í orðum þeirra. Fyrir lagurfræðing væri nógu skemtilegt að hera þá saman frekar en gert hefur verið; sinna hvað hefur háð þeim, sýna hvar það er, sem skilja má sjer til meiri ánægju en gert hefur verið, benda á mismuninn og sinna orsakir hans. Auðvitað er þetta erfitt, ef vel ætti að gerast, og ætla jeg mjer ekki annað en að benda á sitthvað smávegis, að minsta kosti að rúminu til. Bjarni er niðji Sveins lærða, Skúla Magnússonar og Bjarna Pálssonar, og gáfur þeirra, áhugi og ættjarðarást, hefur hjá honum lagsi í nokkuð annan farveg en þeim. Heili hans hefur að gerð verið langtum fremri bæði heila Skúla og Bjarna, en ekki eins sterkbygður, einmitt af því hærra var

Tannson.

Ódinn okl. 1911

slefn og því vandasamari smíðin, ef svo mætti að orði komast, en ágætismaðurinn Bjarni Pálsson var víst drykkjumaður talsverður, og kvæntist auk þess of gamall. En frá honum er það víst einkum, sem Bjarni Thórarensen fær ást sína á náttúrunni, því að í rauninni er Bjarni okkar kjarnorðasta náttúruskáld, en því miður of fáfróður um náttúruna (kennari hans, heiðurskarlinn Árni biskup Helgason, hjelt, að mig minnir, að fuglar skriðu í jörð á vetrum), og eftirtekt hans hefur of snemma snúist innávið. En það er djúp tillímingin undir þessum orðum: »Sólgyltan man jeg« Múla o. s. frv., og hann kemst jafnvel of sterkt að orði í vísunni:

»Födurlands hliðabellin bláu,
sem blikid demöntum móti sól,
og lifandi krystalls-lyndir smáu,
lykkjadar kringum bala og hól,
og yðar systur .Egis þar
alsillfurtyptu dæturnar.

Á yður sömu' eg augum starði
sem yngissveinn á festarsprundu o. s. frv.

Manni kemur stundum til hugar, að Bjarni muni, ef vel lá á honum, hafa sagt ýmislegt betur en hann orti. Honum leið ekki nógu vel; það er það, sem býr undir orðunum: »Ekki er holt að hafa ból hefðar uppi á jökultindia. Þar er það í rauninni fremur einstæðingsupphéð snillingisins, heldur en amlmannstignin, sem hann á við; þetta sama sem Schopenhauer, sem víst annars að sumu leyti svipaði til Bjarna einhverstaðar, hefur fundið svo ágæt orð. Tegner, Bredahl, Bjarni og Schopenhauer voru allir fæddir um líkt leyti.

Bjarni er meira í telt við spámanninn; Jónas meira í telt við söngsnillinginn. Bjarni og Magnús Stephensen, sem voru náskyldir eins og menn vita, eða ættu að vita, hefðu átt að veitast að málum, eins og þeir gerðu Tomas og Jónas. Manurinn á þessum mikilmönnum var nokkuð svipaður; báðir sváfu framkvæmdarmennirnir miklu betur en skáldin.

Þegar miust er á Jónas, gleyma menn því of od, að hann var trændi Hallgrims Þjeturssonar, kominn af systur hans. Líka mætti benda á það að gamni sínu, að prestar eru upp af Jónasi, en lögfræðingar upp af Bjarna, en þjedikunarmálið var þó yfirleitt mýkra í munni en lagamálið og óspiltara. Ennfremur má ekki gleyma, hve miklu það hefur munað, að annar eins snillingur eins og Sveinbjörn Egilsson, sem að öllum líkindum hefur þýtt Ilionskviðu betur en gert hefur verið á nokkurt annað mál, var kennari Jónasar, en Konráð

ar ekki heldur, en þó er jeg þar ekki eins viss. Og nú, þegar háskólinn er stofnaður, er þar enginn ætlaður til að kenna bókmentasögu. Ef til vill gæti þó góður bókmentasögukennari átt drjúgan þátt í að heina hugum manna að því, sem á skilið að varðveitast í hugum manna og lesast aftur og aftur. En heimskan er of rík enn þá, og menn hafa aldrei skilið til fulls, hve mjög allt illt á skilt við fávísku og er sprottið af vanþekkingu, hvornig vit getur breyst í mátt, þegar vel vegnar, og hvað djúpar rætur á sjer ástin á ljósinu.

Helgi Pjeturss.

Ath s.: Grein þessi er, eins og menn sjá, að eins frumdrættir að ritgerð, sem jeg gæti bætt falsvert, en hef ekki tíma til að sinni. Læt jeg hana þó koma í þeirri von, að mönnum þyki betra en ekki.

